

Nr 27

Utlåtande i anledning av motioner angående respit vid underlåtenhet att betala försäkringspremie.

I de likalydande motionerna I: 75 av herr *Ernulf* och II: 110 av fru *Gärde Widemar* hemställes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär åtgärder för att tillförsäkra försäkringstagare eller i vart fall sådana försäkringstagare, som ej är juridiska personer, en s. k. respitmånad vid försummelse att erlägga försäkringspremie inom utsatt tid.

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Motionsskälen

Motiveringen till ovannämnda hemställan har följande innehåll.

Vid livförsäkring och sjukförsäkring gäller regelmässigt en s. k. respitmånad vid underlåtenhet att erlägga premie i rätt tid. Respitmånaden innebär att försäkringen förblir gällande om premien erläggs inom en månad efter den fastställda förfallodagen. Vid andra slag av försäkring, t. ex. hemförsäkring, fastighetsförsäkring, bilförsäkring och olycksfallsförsäkring, gäller emellertid ingen sådan respitmånad. Försäkringen upphör alltså i dessa fall omedelbart att gälla, om premien av någon anledning inte betalas senast på förfallodagen. Betalas den därefter, träder försäkringen dock åter i kraft för återstoden av försäkringsperioden.

Enligt min mening är det otillfredsställande att respitmånad inte tillämpas även vid andra försäkringar än livförsäkring och sjukförsäkring. Åtminstone vid de gängse försäkringsformerna för enskilda personer kan detta förhållande leda till förluster för försäkringstagarna. Visserligen stadgas i 14 § försäkringsavtalslagen att försäkringsbolagets ansvar inte får upphöra förrän tidigast när en vecka förflutit efter det att bolaget aviserat om premien och förfallodagen. Tydligt är emellertid att tillfällig bortovaro, sjukdom eller andra omständigheter lätt kan leda till att förfallodagen försummas även av försäkringstagare som har både vilja och förmåga att erlägga premien. Särskilt hårt måste det te sig, om ett försäkringsfall, t. ex. eldsvåda, inbrott eller olycksfall, inträffar omedelbart efter förfallodagen och försäkringstagaren dessförinnan i många år fullgjort sin premiebetalning men nu på grund av ett kortare dröjsmål med betalningen går miste om sin rätt till ersättning ur försäkringen.

Frågan kan naturligtvis lösas genom att samliga försäkringsbolag med verksamhet i Sverige i försäkringsavtalen utfäster respitmånad. Då detta emellertid hittills inte skett, förefaller det erforderligt med en lagbestämmelse, vilken givetvis inte bör få åsidosättas avtalsvägen. Alternativt skulle måhända kunna övervägas att införa bestämmelsen i de av Kungl. Maj:t

fastställda grunderna för försäkringsbolagens verksamhet. Kanske kan det vidare vara skäl att begränsa regeln till försäkringar, tagna av enskilda personer, och således undantaga juridiska personer. För dessa sistnämnda kan möjligen en mera strikt bevakning av förfallodagen krävas.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionerna från försäkringsinspektionen. Tillfälle att avge yttrande har även beretts Sveriges advokatsamfund, Folksam och Svenska försäkringsbolags riksförbund. Samtliga remissvar går i avstyrkande riktning.

Försäkringsinspektionen anför:

Såvitt gäller skadeförsäkringspremier av förnyelsekaraktär vill inspektionen inledningsvis endast verifiera motionärernas sakuppgifter av innebörd att försäkringsgivarna i allmänhet friskriver sig från ansvarighet i överensstämmelse med vad som stadgas i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal.

Allmänt sett är det uppenbart, att i ett samhälle präglad av vår tids betydande rörlighet och resefrekvens större risker än tidigare föreligger för att en förnyelsepremie ej blir betald och försäkringstagaren därigenom ställd utanför försäkringsskyddet under den tid dröjsmålet med premiebetalningen varar. Detta gäller försäkringstagarens rättsliga situation. Frekvensen av fall, i vilka försäkringstagaren på angiven grund ställs utan ersättning, torde emellertid icke vara känd. Merendels torde nog dock numera personer, som dokumenterat sig såsom pålitliga premiebetalare, i praktiken möta förståelse från försäkringsgivarnas sida, därest det vid ett inträffat skadefall kan göras troligt, att den försummade premiebetalningen beror av en olycklig tillfällighet.

Inspektionen har sig ej bekant, att det hittills dokumenterats några missförhållanden på nu ifrågakvarande område av den arten, att en specialreglering av ämnesområdet i lagen om försäkringsavtal är påkallad. Vid en kommande allmän översyn av försäkringsavtalslagen synes dock jämväl denna fråga böra bli uppmärksammas.

Vad motionärerna åsyftar med införande av en respitmånad, nämligen att ge försäkringstagaren en längre tidsrymd för premiens erläggande, innan försäkringsgivarens ansvarighet upphör, synes emellertid till väsentlig del kunna åstadkommas på ett sätt som icke kräver någon ändring av försäkringsavtalslagen. Det förhåller sig i praktiken så, att den i 14 § andra stycket i försäkringsavtalslagen intagna tvingande bestämmelsen, att försäkringsbolagets ansvar inte får upphöra förrän tidigast när en vecka förflutit efter det bolaget aviserat om premien och förfallodagen, av de flesta försäkringsbolag tillämpas på det sätt, att premieförnyelseavi regelmässigt tillställs försäkringstagaren ett par veckor före premiens förfallodag.

En viss förbättring i den riktning motionärerna åsyftat skulle enligt inspektionens mening kunna ernås genom att försäkringsbolagen tillställde försäkringstagarna förnyelseavierna ännu något tidigare än som vanligen

sker eller tre å fyra veckor före premieförfallodagen, om detta av praktiska skäl skulle låta sig göras. I varje fall skulle för de försäkringstagare, som genom resa, sjukdom eller dylikt kring förfallodagen icke får del av bolagets premieerinringar, viss ökad trygghet härigenom kunna vinnas. Det är uppenbart, att en premieavisering gjord alltför långt före förfallodagen, icke uppfyller lagens krav på ett sådant meddelande, varom i 14 § är fråga — lagen innehåller icke någon bestämmelse om när erinran om premiens förfalldag tidigast må göras — men enligt inspektionens mening torde en premieavisering gjord ca en månad före förfallodagen icke behöva anses vara för tidigt gjord.

Försäkringsbolagens riksförbund går i sitt yttrande närmare in på sambandet mellan försäkringsgivarens ansvarighet och premiebetalningen:

Om i viss försäkringsgren juridisk skyldighet föreligger för försäkringstagaren att betala premie för en senare premieperiod, s. k. förnyelsepremie, krävs uppenbarligen tillgång till någon form av sanktion, helst en effektiv sådan, för att förpliktelsen skall fullgöras. I skadeförsäkring finns regelmässigt en sådan juridisk skyldighet till betalning av förnyelsepremie. Så är däremot icke fallet i livförsäkring där 98 § lagen om försäkringsavtal (FAL) — som visserligen icke är tvingande men faktiskt generellt gällande — fastslår att försäkringstagaren ej är »pliktig att hålla försäkringen vid makt genom betalning av premie för en senare period».

Enligt icke tvingande regler i FAL gäller för all försäkring, således även för skadeförsäkring, att försäkringsgivarens ansvar inträder och vid senare premieperioder fortsätter även om försäkringstagaren skulle dröja med att erlägga premien. Detta kan för skadeförsäkringens del synas märkligt mot bakgrunden av vad ovan sagts om behovet av sanktion för premiebetalning. Förklaringen är att vid äldre typer av ömsesidig skadeförsäkring, vid vilka ersättningarna regelbundet bestreds genom uttaxeringar i efterhand, kunde ansvarigheten icke rimligen göras beroende av premiens betalning. Man måste nöja sig med möjligheten att vid domstol utkräva premien. Dessa typer av skadeförsäkring var, såvitt angår privatpersoner, vid FAL:s tillkomst ganska allmänt förekommande. Modern skadeförsäkring har övergått till att, såsom förutsätts kunna ske enligt FAL, normalt kräva förskotts- betalning. Genom att göra försäkringsgivarens ansvarighet beroende av premiens betalning — en automatiskt verkande och därmed för kollektivet billig sanktionsform — kan bolagen numera tillgodose det nödvändiga kravet på en rimlig rättvisa mellan skötsamma och försumliga premiebetalare utan att i nämnvärd grad behöva besvära domstolarna med premiekrav och belasta kollektiven med kostnader härför. Det bör för övrigt tilläggas att det idag knappast är praktiskt möjligt, åtminstone icke till rimliga kostnader, att i nämnvärd omfattning driva in utestående premier i andra fall än då skada inträffat.

Redan av vad ovan sagts torde framgå att problemen i samband med utebliven premiebetalning i grunden ligger helt olika till i livförsäkring och vad därmed jämföras, å ena sidan, och i skadeförsäkring, å den andra. För skadeförsäkringens del gäller det att utforma reglerna så, att påföljden för underlåten premiebetalning icke drabbar försäkringstagarna alltför hårt utan att därför respekten för skyldigheten att betala premierna uppluckras. I livförsäkring kan man däremot, utan hänsyn till denna senare synpunkt,

helt koncentrera sig på att utforma regler av lämplig »mjukhet» gentemot försäkringstagarna, vilket skett genom införande av respitmånad, avtrappningsår i vad avser ersättning m. m.

Enligt 14 § FAL gäller, som också motionärerna framhåller, till försäkringstagarnas skydd mot alltför hårda och överraskande påföljder av underlåten betalning av förnyelsepremie, att försäkringsbolags ansvar icke upphör förrän minst en vecka förflutit efter det bolaget erinrat om premiens förfallodag. Trots denna skyddsbestämmelse förekommer i skadeförsäkring otvivelaktigt fall av försummad premiebetalning där en strikt tillämpning av reglerna ter sig alltför hård. Bolagens praktiska tillämpning har präglats av en strävan efter att ta hänsyn till speciella omständigheter i enskilda fall så långt detta kan ske utan uppgivande av utgångspunkten att i princip endast rättidig premiebetalning skall ge det skydd som försäkringens avser att ge. De problem i tillämpningen av nuvarande regler, som sålunda föreligger, skulle emellertid enligt riksförbundets mening icke i vidare mån lösas genom de förslag motionärerna framlagt; förfallodagen — eller åtminstone det som försäkringstagarna skulle uppfatta som den för försäkringens giltighet viktiga senaste dagen för premiebetalning — skulle i stor utsträckning framflyttas en månad. Problemen skulle därefter kvarstå, sannolikt helt i samma omfattning som för närvarande.

Det avvägningsproblem av mycket intrikat art som sålunda föreligger i skadeförsäkring har sedan länge kontinuerligt varit föremål för försäkringsbolagens uppmärksamhet. Bolagen skulle givetvis med stor tillfredsställelse genomföra regelreformer — utan att lagstiftning skulle behövas härför — som kunde sägas medföra såväl större enhetlighet i de besvärliga enskilda gränsfallen som en acceptabel rättvisa mellan skötsamma och försumliga premiebetalare i kollektiven som helhet. Några sådana lösningar är emellertid icke lätta att skönja. En utsträckning av den tid före förfalldagen då enligt 14 § FAL försäkringstagaren skall ha givits en erinran om premiens förfallodag skulle måhända ge ett visst bättre skydd för dem som genom resa, sjukdom e. d. kring förfalldagen idag icke i rätt tid får del av bolagens premieerinringar. Riksförbundet vill emellertid framhålla *dels* att bolagens rutiner för utskickande av premieerinringar i regel är utformade så att dessa normalt är försäkringstagarna tillhanda betydligt tidigare än en vecka före förfalldagen och *dels* att premieerinringar icke bör utskickas så långt före förfalldagen att huvudsyftet med premieerinringen äventyras.

I *Folksams* yttrande anföres bl. a. följande.

Den nuvarande bestämmelsen är i princip otillfredsställande. Av flera orsaker — bl. a. den lagstadgade semestern — är det numera allt vanligare att familjer är borta från sin ordinarie adress mer än en vecka.

I praktiken leder dock denna otillräcklighet i lagen inte till några större vanskligheter. Försäkringsbolagen tar nämligen hänsyn till den nya situationen. För *Folksams* del tillämpar vi rutinmässigt en viss tolerans vid måttliga tidsöverdrag och specialprövar dessutom de fall där tidsöverdraget är stort. Kan det visas, att försäkringstagaren haft för avsikt att erlægga premien även om skada ej inträffat och att dröjsmålet beror t. ex. på en semesterresa, åberopas ej undantaget. Motionärerna har alldeles rätt i att det ter sig hårt om en försäkringstagare, som i många år fullgjort sin premiebetalning, skulle förlora sin rätt till ersättning för eldsvåda, som inträffat omedelbart efter förfalldagen, därför att han på grund av tillfällig borto-

varo försummat denna. Vi har emellertid svårt att tro att det går att visa något fall där bestämmelsen tillämpats så strängt.

I ett sådant fall borde också försäkringsavtalslagens 34 § ge möjlighet till jämkning.

Införandet av respitmånad innebär ingen lösning av det principiella problemet. Normalt aviseras livförsäkringspremier redan före respitmånaden och alltså cirka fem veckor innan respiten går ut. Teoretiskt kan emellertid försäkringsgivaren med laga verkan uppskjuta aviseringen till en vecka före respitens utgång. Om risken att försumma premiebetalningen minskas beror det alltså inte på respitmånaden i och för sig utan på den omständigheten att livförsäkringspremierna brukar aviseras redan före respitmånaden.

Samma resultat skulle vid skadeförsäkring kunna uppnås genom att avin sändes mer än en månad i förväg. Försäkringsbolagen, som är angelägna om att få in premierna i tid, har prövat sig fram genom olika tidsintervall i aviseringen. Det har därvid visat sig att en avisering av sakförsäkringar mer än en månad i förväg inte ger till resultat punktligare betalningar utan snarare tvärtom, vilket troligen beror på att avin lättare kommer åt sidan när förfallodagen är avlägsen.

Folksam framhåller vidare att bestämmelserna om skadeförsäkring är utformade efter verksamhetens speciella natur och bildar ett system som inte utan vidare kan ändras på en isolerad punkt. Folksam gör också följande påpekande:

I livförsäkring kan försäkringstagaren som regel inte annullera ett avtal och sedan teckna ett nytt utan att göra förlust. Det kan han däremot i skadeförsäkring. Respitmånaden i livförsäkring kan därför näppeligen leda till missbruk men det vore möjligt i skadeförsäkring om det fanns respitmånad och man alltså mot premie för 12 månader skulle vara berättigad till skydd i 13 månader. Missbruket skulle i form av ökade premiekostnader drabba de lojala försäkringstagarna.

Advokatsamfundets styrelse anser att bestämmelser om respitmånad skulle vara föga ägnade att avhjälpa de olägenheter som motionärerna påtalat. Inför man generella regler om en respitmånad, anför styrelsen, innebär det i realiteten ingenting annat än att alla premieförfallodagar flyttas en månad framåt i tiden. Alla de kalamiteter som kan förorsaka att en premieinbetalning försummas kan inträffa lika väl en månad senare som en månad tidigare. Att låta alla premier förfalla en månad senare innebär därför inte någon lösning ur svårigheterna.

Styrelsen anför vidare:

I själva verket synes det ganska vanskligt att anvisa något lämpligt sätt att komma till rätta med de olägenheter som kan vara förknippade med den nu gällande ordningen. Härför torde erfordras en ingående utredning. Bland tänkbara lösningar, som måhända kunde vara förtjänta att därvid närmare övervägas, må nämnas följande.

1. Föreskrift om att försäkringsbolaget inte får åberopa förbehåll om ansvarsfrihet, med mindre bolaget skickat inte bara en utan — med visst mel-

lanrum — två avier till försäkringstagaren med erinran om förfallodagen.

2. Föreskrift om att försäkringsbolaget inte får åberopa förbehåll om ansvarsfrihet förrän viss tid förflutit efter det bolaget ej blott aviserat försäkringstagaren om premien och förfallodagen utan även erinrat honom om påföljden av försummad premiebetalning.

3. Bestämmelse av innebörd att dröjsmål med erläggande av premien skall vara utan inverkan å försäkringsbolagets ansvarighet, där dröjsmålet är ringa och omständigheterna i övrigt sådana att dröjsmålet är ursäktligt. (En sådan bestämmelse, vars formulering givetvis finge nog övervägas, skulle innebära att ett fristående dömande organ kunde verkställa samma prövning som åtminstone en del försäkringsbolag nu själva gör.)

Säkerligen är inte någon av dessa lösningar invändningsfri, men det synes i varje fall inte omotiverat att närmare utreda deras ändamålsenlighet.

En utväg, som förmodligen inte skulle innebära någon fullständig lösning men dock sannolikt vara ägnad att minska olägenheterna, synes vara att förlänga den i 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen stadgade tiden av en vecka till 14 dagar. En sådan lagändring skulle antagligen inte stöta på motstånd från försäkringsbolagens sida. Man måste emellertid beakta att tiden mellan aviseringen och förfallodagen inte får bli för lång, ty då förlorar en avi mycket av sin förmåga att stimulera till handlande. Den blir lätt lagd åt sidan därför att »det är så god tid».

Slutligen må nämnas att förutom *försäkringsinspektionen* även *advokatsamfundets styrelse* och *Folksam* anser att den genom motionerna aktualiserade frågan bör uppmärksammas vid en kommande, allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Utskottet

Med utgångspunkt från att s. k. respitmånad regelmässigt gäller vid underlåtenhet att i rätt tid erlagga premie för livförsäkring och därmed jämställd sjukförsäkring hemställes i motionerna om åtgärder för att införa samma förmån inom andra försäkringsgrenar, t. ex. vid hemförsäkring, fastighetsförsäkring, bilförsäkring och olycksfallsförsäkring. I motiveringen anföres att tillfällig bortovaro, sjukdom eller andra omständigheter lätt kan leda till att förfallodagen försummas även av försäkringstagare som har både vilja och förmåga att erlagga premien. Motionärerna framhåller att det måste te sig särskilt hårt om ett försäkringsfall, t. ex. eldsvåda, inbrott eller olycksfall, inträffar omedelbart efter förfallodagen och försäkringstagaren dessförinnan i många år fullgjort sin premiebetalning, men sedan på grund av ett kortare dröjsmål går miste om ersättning från försäkringen.

Av de yttranden över motionerna som utskottet inhämtat synes framgå att konsekvenserna för försäkringstagarna av den kritiserade ordningen i praktiken är ganska begränsade, eftersom försäkringsgivarna i viss utsträckning tolererar sådant dröjsmål med premiebetalningen som beror på tillfälligt förbiseende och dylikt. Härvid är dock försäkringstagarens situation helt beroende av försäkringsgivarens inställning, och det kan därför

finnas fog för önskemålet att skapa ett rättsligt skydd mot obilliga följder av försummad premiebetalning. Motionärernas förslag om vidgad tillämpning av systemet med respitmånad har — som framgår av redogörelsen ovan — ingående bemötts av remissinstanserna. Vad som därvid anförts synes ge anledning att ifrågasätta om förslaget är genomförbart med hänsyn till den konstruktion i övrigt som de aktuella försäkringstyperna har. Utskottet, som därför ej kan tillstyrka motionerna, vill dock framhålla att frågan om möjligheterna att på annat sätt få till stånd en förbättring av försäkrings-tagarnas ställning i berört hänseende torde kunna aktualiseras i samband med en kommande allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 75 och II: 110, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 april 1968

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s)*, Arvidson (h), Ernulf (fp), Schött (h), Ferdinand Nilsson (cp)* och fru Lilly Ohlsson (s);

från a n d r a kammaren: fru Johansson (s), herr Svensson i Vä (cp), fru Kristensson (h)*, herrar Gustafsson i Borås (fp), Keijer (fp), fru Lindkvist (s), herrar Jönsson i Malmö (s) och Hansson i Piteå (s)*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.